

ПРАКТИЧНА ЛЕКЦИЈА

Zgjerimi i fjalorit në gjuhën shqipe

Kategoriја на лекцијата: Mësimet e gjuhës shqipe

Strategji për të mësuar fjalë të reja: fusha, familje fjalësh, formim dhe bashkëlidhje.

Zgjerimi i fjalorit në gjuhën shqipe

Fjalori nuk mësohet si listë e veçuar fjalësh, por **në grupe kuptimore** dhe **brenda fjalive**. Një fjalë e mësuar me kontekstin e vet mbahet mend disa herë më gjatë se një fjalë e mësuar veç.

Katër mënyra për të organizuar fjalët e reja

Mënyra	Si funksionon	Shembull
Sipas fushës	grupo fjalët e së njëjtës temë	shtëpia, puna, shëndeti, udhëtimi, arsimi
Sipas familjes së fjalëve	ndiq rrënjën	<i>punë</i> → <i>punoj</i> → <i>punëtor</i> → <i>punësim</i> → <i>i papunë</i>
Sipas çifteve	sinonime dhe antonime	<i>i shpejtë</i> / <i>i ngadaltë</i> ; <i>hyrje</i> / <i>dalje</i>
Sipas bashkëlidhjeve	mëso foljen bashkë me emrin	<i>marr vendim</i> , <i>jap provim</i> , <i>bëj kujdes</i>

Formimi i fjalëve

Mjeti	Kuptimi që shton	Shembull
Prapashtesa -im	emër veprimi	<i>zhvilloj</i> → <i>zhvillim</i>
Prapashtesa -je	emër veprimi	<i>lexoj</i> → <i>lexim</i> ; <i>dal</i> → <i>dalje</i>
Prapashtesa -tar / -tare	vepruesi	<i>mësim</i> → <i>mësimdhënës</i> ; <i>luftë</i> → <i>luftëtar</i>
Prapashtesa -shëm	mbiemër mundësie	<i>kuptoj</i> → <i>i kuptueshëm</i>
Prapashtesa -i / -ësi	cilësi abstrakte	<i>i mirë</i> → <i>mirësi</i> ; <i>i lartë</i> → <i>lartësi</i>
Prapashtesa pa-	mohim	<i>i mundur</i> → <i>i pamundur</i>
Prapashtesa mos-	mohim te emrat	<i>marrëveshje</i> → <i>mosmarrëveshje</i>
Prapashtesa ri-	përsëritje	<i>ndërtoj</i> → <i>rindërtoj</i>
Përbërje	bashkim dy fjalësh	<i>bashkë</i> + <i>punoj</i> → <i>bashkëpunoj</i>

Bashkëlidhjet më të përdorura

Folja	Bashkëlidhjet
marr	marr pjesë, marr vendim, marr masa, marr me qira, marr fund, marr guximin
bëj	bëj një pyetje, bëj kujdes, bëj përpjekje, bëj gabim, bëj shaka
jap	jap mendim, jap provim, jap dorëheqje, jap ndihmë, jap llogari
kam	kam nevojë, kam të drejtë, kam kohë, kam frikë, kam kujdes
vë	vë re, vë në dukje, vë në punë, vë në dyshim
ngre	ngre një çështje, ngre dorën, ngre zërin

Nga letërsia shqipe

Naim Frashëri e përshkruan pasurinë e shqipes me katër çifte mbiemrash:

«Gjuha jonë sa e mirë! / Sa e ëmbël, sa e gjerë! / Sa e lehtë, sa e lirë! / Sa e bukur, sa e vlerë!»

Provo një ushtrim fjalori mbi këtë strofë: gjej **antonimin** e secilit mbiemër (*i keq, i hidhur, i ngushtë, i vështirë*) dhe **emrin abstrakt** të formuar prej tij (*mirësi, ëmbëlsi, gjerësi, lehtësi, liri, bukuri, vlerë*). Kjo është familja e fjalëve në punë e sipër.

Fjalët sinjalizuese

Kur takon një fjalë të re, kërko **rrënjën** dhe **ndajshitesat**. Nga *i besueshëm* njeh menjëherë *besim, besoj, i pabesueshëm, besnik*.

Nga *zhvillim* njeh *zhvilloj, i zhvilluar, zhvillues, i pazhvilluar*.

Gabimet e zakonshme

Gabim	Saktë	Pse
mësimi i fjalëve pa kontekst	mëso një fjali të plotë	konteksti e ngulit kuptimin
marr një foto	bëj një foto	bashkëlidhja e shqipes
aplikoj për punë	kandidoj për një vend pune	forma e këshilluar
eventualisht me kuptimin «ndoshta»	ndoshta, mbase	huazim me kuptim të zhvendosur
mësimi i emrit pa gjininë	mëso libri , jo vetëm <i>libër</i>	trajta e shquar tregon gjininë

Provo vetë

- Gjej emrin nga folja *zhvilloj*: ____ (*zhvillim*)
- Gjej mbiemrin mohues nga *i mundur*: ____ (*i pamundur*)
- Plotëso: ____ pjesë në konkurs. (*Marr*)
- Plotëso: ____ kujdes në rrugë! (*Bëj*)

Burime dhe referenca

- Naim Frashëri, *Gjuha jonë* (nga *Tehajlat*), 1885.
- Gramatika e gjuhës shqipe I – Morfologjia*, Akademia e Shkencave e Shqipërisë, Tiranë, 2002.

- *Gramatika e gjuhës shqipe II – Sintaksa*, Akademia e Shkencave e Shqipërisë, Tiranë, 2002.
- *Drejtshkrimi i gjuhës shqipe*, Instituti i Gjuhësisë dhe i Letërsisë, Tiranë, 1973.
- *Fjalori i gjuhës shqipe*, Akademia e Shkencave e Shqipërisë, Tiranë, 2006.

ENGLISH FOR LIFE